

Jolande Jacobi

Psihologia lui C.G. Jung

O introducere în ansamblul operei

Cu un Cuvânt-înainte de C.G. Jung

Traducere din germană de

Daniela Ștefănescu

Cuprins

9	<i>Prefață</i>
13	<i>Cuvânt-înainte</i>
15	<i>În introducere</i>
19	1. Natura și structura psihicului
19	Conștiința și inconștientul
26	Funcțiile conștiinței
36	Tipurile atitudinale
43	Problema tipurilor la omul creator
48	Persona
54	Conținuturile inconștientului
60	Complexul
65	Arhetipurile
81	2. Legile proceselor psihice
81	Conceptul de libido
83	Structura contrariilor
86	Formele de mișcare ale libidoului
88	Progresie și regresie
90	Intensitate valorică și constelație
92	3. Aplicarea practică a teoriei lui Jung
92	Aspectul dublu al psihologiei jungiene

6	95	Relația cu științele exacte
	100	Modul cauzal și cel final de a privi lucrurile
	103	Procedeul dialectic
	105	Căi spre inconștient
	106	Visul
	109	Interpretarea visului
	110	Rădăcinile visului
	112	Diferitele tipuri de vis
	114	Dispunerea viselor
	115	Caracterul plurivoc al conținuturilor onirice
	117	Aspectul compensator al visului
	119	Visul ca „țară a copiilor“
	121	Etapele interpretării
	122	Structura visului
	124	Condiționalismul
	125	Metoda amplificării
	127	Interpretarea reductivă
	129	Aspectul dinamic al visului
	132	Sens individual și sens colectiv
	134	Forme de interpretare
	136	Proiecția
	138	Simbolul
	141	Simbol și indiciu
	144	Reprezentări în imagini
	147	Principiile de bază ale analizei
	149	Despre sensul nevrozei
	152	Aspectul prospectiv
	154	Dezvoltarea personalității
	156	Procesul de individuație
	160	Umbra

167	Animus și anima
181	Arhetipurile principiului spiritual și cele ale principiului material
185	Sinele
192	Realizarea Sinelui
196	Simbolul unificator
197	Simboluri ale mandalei
206	Paralele la procesul de individuație
213	Psihologia analitică și religia
216	Transformare și maturizare
220	Responsabilitatea rezidă în individ
222	<i>Scurtă biografie</i>
227	<i>Registrul scrierilor germane ale lui C.G. Jung</i>
260	<i>Indice de nume proprii</i>
263	<i>Indice tematic</i>

Cuvânt-înainte

Scrierea de față vine desigur în întâmpinarea unei necesități general resimțite, pe care eu însumi nu am putut s-o satisfac până în prezent: și anume dorința unei prezentări succinte a caracteristicilor fundamentale ale concepției mele psihologice. Eforturile mele în psihologie au fost în esență muncă de pionierat, care nu a găsit nici timpul, nici posibilitatea de a se prezenta singură. Doamna dr. Jacobi și-a asumat cu succes această sarcină dificilă, izbutind să ofere o prezentare eliberată de balastul cunoașterilor detaliate. A rezultat astfel un sinopsis care cuprinde sau cel puțin atinge toate punctele esențiale, astfel încât i se dă cititorului posibilitatea — cu sprijinul trimiterilor la citate și al registrelor scrierilor mele — să se orienteze pe drumul cel mai scurt care să-l ducă la tot ceea ce-și dorește. Este în avantajul prezentării faptul că i s-a adăugat textului un șir de diagrame, care facilitează înțelegerea anumitor relații funcționale.

Îmi produce o satisfacție deosebită faptul că autoarea a înțeles să nu susțină opinia că în cazul cercetării mele ar fi vorba despre un sistem doctrinar. Căci mult prea ușor decad astfel de prezentări într-un stil oarecum dogmatic, care ar fi total neadecvat în ceea ce privește concepțiile mele. Întrucât este convingerea mea fermă că încă nu a venit nici pe departe timpul unei

14 teorii de ansamblu, care să cuprindă centralizat și să înfățișeze toate conținuturile, procesele și fenomenele psihicului, consider că vederile mele sunt propuneri și încercări de formulare a unui nou tip de psihologie științifică, ce se întemeiază în primul rând pe experiența nemijlocită asupra omului. Nu este vorba aici despre psihopatologie, ci despre o psihologie generală, care conține și materialul experimental patologic.

Sper că acestei scrieri îi va fi dat nu numai să le înlesnească multora o privire generală în activitatea mea de cercetare, ci și să le scurteze, în studiul lor, munca îndelungă de căutare.

august 1939

C.G. Jung

În introducere

Psihologia lui C.G. Jung* se structurează într-o parte teoretică, ale cărei segmente principale pot fi denumite foarte general astfel: 1. structura psihicului, 2. legile proceselor psihice și 3. într-o parte practică ce-i urmează, aplicarea teoriei, de exemplu ca metodă de terapie în sensul mai îngust al cuvântului.

Dacă vrem să ajungem la o înțelegere corectă a teoriei jungiene, atunci trebuie în primul rând să ne punem în poziția lui Jung și să recunoaștem, împreună cu el, *realitatea deplină a tot ce este psihic*. Această poziție este, oricât de ciudat ar suna, relativ nouă. Căci psihicul nu era privit, până acum câteva zeci de ani, ca autodeterminat și supus propriilor legi, ci era considerat și explicat ca derivând din factori religioși, filosofici sau științifici, așa încât adevărata sa natură nici nu putea fi cunoscută corect.

Pentru Jung, factorul psihic nu este mai puțin real decât factorul fizic și, chiar dacă nu este palpabil, totuși poate fi experimentat și observat pe deplin și inechivoc în nemijlocirea lui. Este o lume în sine, guvernată de legi, structurată și înzestrată cu propriile mijloace de exprimare.

* S-a renunțat la evidențierea numelor lui Jung și Freud cu majuscule reduse, căci apar atât de des, încât ar fi dezechilibrat oglinda paginii. (N. ed. germ.)

Tot ceea ce știm despre lume, ca și toată știința despre propria noastră ființă ajung la noi numai prin mijlocirea psihicului. Căci „psihicul nu face excepție de la regula după care esența universului poate fi constatată doar în măsura în care o permite organismul nostru psihic”¹. Rezultă de aici că psihologia modernă, empirică aparține științelor naturii, în privința obiectului ei natural și a metodei ei, în schimb, în ceea ce privește modul ei de explicare, ține de științele spiritului. „Psihologia noastră îl are în vedere atât pe omul natural, cât și pe cel cultural; ca urmare, ea trebuie să țină seama în explicațiile ei de ambele puncte de vedere, de cel biologic, ca și de cel spiritual. Ca psihologie medicală, ea nu poate decât să ia în considerare omul în totalitatea lui”², spune Jung. Ea „cercetează cauzele diminuării patologice a adaptării și merge pe urmele întortocheate ale gândirii și simțirii nevrotice, pentru a cerceta calea care duce de la alienare din nou la viață. Din acest motiv psihologia noastră este o știință practică. Noi nu cercetăm de dragul cercetării, ci cu intenția directă de a ajuta. Am putea tot atât de bine spune că știința este un produs secundar al psihologiei noastre, nu și principala ei intenție, ceea ce reprezintă iarăși o mare deosebire față de ceea ce se înțelege prin știință «academică».”³

Jung și-a dezvoltat teoria pornind de la această premisă și din perspectiva ei trebuie să fie privită. Dar nu — ca la un psihologism pur — în sensul discreditării celorlalte căi spre știință și nici presupunând, așa ca psihismul, că realitatea, sau așa ca panpsihismul, că tot ceea ce există ar fi de natură psihică. Intenția și

¹ Psihologie și religie, C.G. Jung, Opere complete, vol. 11, Psihologia religiei estice și vestice, trad. Viorica Nișcov, Editura Trei, 2010, p. 54.

² Psihologia analitică și educația, apărută în ed. Jung cit., 2006, în vol. 17, Dezvoltarea personalității, trad. Viorica Nișcov, p. 96.

³ Ibid. p. 104.

țelul lui Jung sunt să investigheze acest „psihic”, ca „organul” ce ne-a fost dat pentru sesizarea lumii și a ființei, să-i observe fenomenele, să le descrie și să le pună într-o ordine rațională.

Punctele de vedere teologice, psihologice, istorice, fiziologice, biologice, precum și încă multe altele sunt în același mod posibilități de pornire întru investigarea adevărilor ființei; ele sunt interșanjabile, chiar până la un anume punct transponibile și pot fi antrenate în funcție de problema în discuție, respectiv în funcție de poziția specială a cercetătorului. Iar Jung abordează punctul de vedere psihologic și le lasă pe celelalte în seama cercetătorilor competenți în celelalte domenii. El însuși clădește pe cunoașterea sa fundamentală și profundă a realității psihice, așa încât edificiul său ideatic nu reprezintă o teorie abstractă, ieșită la iveală din intelectul speculant, ci o construcție ce a fost ridicată pe temelia solidă a experienței și *se bazează exclusiv pe aceasta*. Cei doi piloni principali ai săi sunt:

I. Principiul totalității psihice

II. Principiul energiciei psihice

În considerarea mai îndeaproape a acestor două principii, ca și în aplicarea practică a teoriei urmează să fie folosite pe cât posibil definițiile și explicațiile date chiar de Jung și care sunt caracterizate ca atare.⁴ Totodată se va mai menționa aici că Jung utilizează pentru a-și desemna teoria, atunci când este vorba despre procedeul practic al analizei psihologice, expresia „psihologie analitică”. A ales această denumire după separarea lui de Freud în 1913, pentru a evita o confuzie cu „psihanaliza”

⁴ Trebuie atrasă în mod special atenția că termenul „inconștientul”, care este folosit aici mereu pentru domeniul conținuturilor psihicului neasociate conștiinței, reprezintă de fapt o ipostaziere nepermisă, care s-a arătat totuși utilă ca ipoteză de lucru.

școlii freudiene. Mai târziu, a creat conceptul de „psihologie complexă”, folosindu-l întotdeauna acolo unde în prim-plan se află puncte de vedere principiale și teoretice; dorea să scoată în evidență prin acest termen că teoria lui, spre deosebire de alte teorii psihologice (de exemplu, psihologia conștiinței sau psihanaliza lui Freud, care reduce totul la elemente pulsionale), se îndeletnicește cu situații psihice complexe, respectiv extrem de complicate. Denumirea „psihologie complexă” a pierdut în ultimii ani tot mai mult teren, deoarece dădea naștere unor înțelegeri greșite, mai cu seamă în traducerea ei în limbi străine. Astăzi se folosește de aceea numele „psihologie analitică” pentru totalitatea doctrinei lui Jung, atât în aspectul ei teoretic, cât și în cel practic.

Natura și structura psihicului

Conștiința și inconștientul

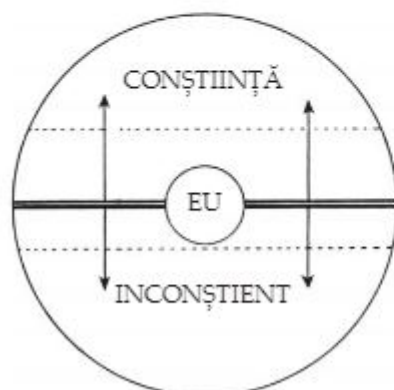
Prin psihic, Jung nu înțelege doar ceea ce denumim în general prin cuvântul „suflet”, ci totalitatea proceselor psihice, atât a celor conștiente, cât și a celor inconștiente. Așadar, ceva mai cuprinzător, mai amplu decât sufletul care reprezintă pentru el numai un anumit „complex funcțional limitat”.⁵ Psihicul este

⁵ Pentru a împiedica o confuzie înrădăcinată în vorbirea cotidiană spontană, care folosește termenii „suflet”, „spirit”, „intelect” ba într-un sens mai restrâns, ba într-unul mai larg și blochează înțelegerea în domeniul dificil al gândirii psihologice, m-am străduit să limitez fiecare dintre acești termeni la o sferă de semnificație anume, bine conturată și să-l folosesc, pe cât posibil, exclusiv în acest sens. — Prin cuvântul „suflet”, căruia îi revine în terminologia jungiană o semnificație specifică, se va înțelege aici un complex funcțional determinat, delimitat, pe care l-am putea cel mai bine caracteriza drept un fel de „personalitate interioară”, drept „subiectul” față de care conștiința Eului individului are un raport similar celui față de obiectul exterior. În definiția lui Jung se spune: „Subiectul, conceput ca «obiect interior», este inconștientul.” ... Personalitatea interioară „este modul de comportare pe care îl are cineva față de procesele psihice interioare, este atitudinea interioară, caracterul cuiva întors către inconștient... Numesc atitudinea interioară... suflet. Aceeași autonomie care-i revine foarte frecvent atitudinii exterioare este revendicată și de atitudinea interioară, de suflet... Sufletul conține toate calitățile general umane care lipsesc atitudinii conștiente.” (Tipuri psihologice, apărută în ed. Jung cit., 2004, în vol. 6, trad. Viorica Nișcov, p. 502.) Prin „intelect” se va înțelege aici forța rezonabilă a gândirii și minții, care stă la dispoziția conștiinței, latura pur rațională a individului, prin „spirit” însă, o capacitate ce-i drept tot ținând de domeniul conștiinței, dar inerentă în mod natural și inconștientului, care duce în primul rând la realizările estetic-creatoare și moral-religioase, orientate spre sens ale individului, sub

20 compus din două sfere ce se completează, opuse totuși în însușirile lor: din *conștiință* și din așa-numitul *inconștient*⁶. Eul nostru are cota lui parte în ambele domenii.

Următoarea *diagramă*⁷ reprezintă acest Eu ca aflându-se între cele două sfere, care nu numai că se completează reciproc, ci se

DIAGRAMA I

formă de înțelegeri și manifestări, care poate însă da o coloratură anume și actelor sale de gândire și judecată, precum și comportamentului său emoțional. „Spirit” în acest sens cuprinde atât intelectul, cât și sufletul într-o „înalțare” și o legătură rațională a ambelor; el alcătuiește ca principiu formator polul opus naturii biologice pulsionale neformate a omului și ține astfel trează acea tensiune permanentă a contrariilor pe care se sprijină viața noastră psihică. Prin aceste trei concepte s-au înțeles deci totdeauna „sisteme parțiale” ale totalității psihice; în schimb, acolo unde este vorba despre toate aspectele acestei totalități, așadar, despre un întreg care cuprinde latura conștientă și pe cea inconștientă simultan, acolo a fost folosit mereu termenul „psihic”.

⁶ Prima investigație sistematic-științifică a manifestărilor inconștientului este meritul nepieritor al lui S. Freud (1856–1939), care poate fi considerat drept întemeietorul psihologiei abisale moderne.

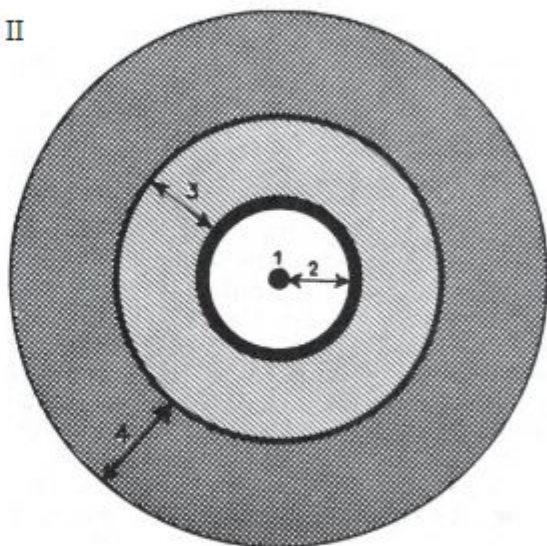
⁷ Această diagramă este — ca desigur și toate cele care urmează — o construcție auxiliară. Cititorul să fie avertizat să nu ia prea *ad litteram* acele diagrame și să nu caute să vadă în ele mai mult decât o încercare, recunoscută ca fiind insuficientă, de a face mai inteligibile anumite relații funcționale foarte complicate și abstracte, în această formă simplificată și limpede. Am ales cercul, pentru a exprima o închidere relativă, o totalitate a psihicului individual. — Totalitatea a fost dintotdeauna simbolizată ca cerc, respectiv sferă. Sufletul are în filosofia neoplatoniciană o relație evidentă cu forma sferică. V. și forma rotundă a omului primordial platonician. (*Psychologie und Alchemie*, ed. a 2-a, 1952, p. 125.)

și comportă complementar, respectiv compensator una față de cealaltă.⁸

21

Adică: linia de despărțire care le separă, în Eul nostru, una de cealaltă este deplasabilă în ambele direcții, așa cum se indică în desen prin săgeți și prin liniile punctate. Este desigur numai o reprezentare ajutătoare și o abstracțiune că Eul se află tocmai în mijloc. Din capacitatea de deplasare rezultă că, cu cât este mai mică partea de sus, cu atât este conștiința mai îngustă și viceversa.

DIAGRAMA II

1 = Eul

2 = domeniul conștiinței

3 = domeniul inconștientului personal

4 = domeniul inconștientului colectiv

⁸ V. p. 106.

Dacă privim însă relația reciprocă dintre aceste sfere, atunci vedem cum conștiința noastră alcătuieste doar o parte foarte mică din psihicul total. Istoria omenirii ne-a învățat că el constituie un produs al diferențierii mai târzii. Plutește ca o insuliță pe marea inconștientului, o mare incomensurabilă, fără limite, ce cuprinde de fapt întreaga lume.⁹ *Diagrama II* marchează cu punctul negru din mijloc Eul nostru care, înconjurat și purtat de conștiință, reprezintă acea latură a psihicului ce este, mai cu seamă în civilizația noastră occidentală, axată în special pe adaptarea la realitatea exterioară. „Prin «Eu» înțeleg un complex de reprezentări care constituie centrul câmpului conștiinței mele și care îmi pare a poseda un grad înalt de continuitate și de identitate cu el însuși”¹⁰, spune Jung; el numește Eul și „subiectul conștiinței”.¹¹ Conștiința însă o definește drept „funcția sau activitatea care întreține relația conținuturilor psihice cu Eul...”¹².

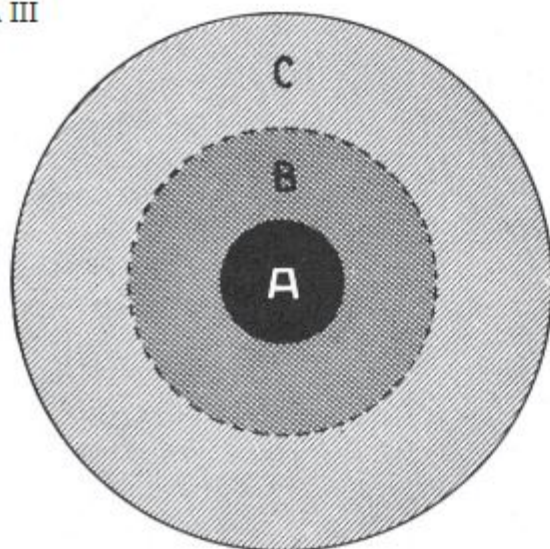
⁹ Psihologie și religie, p. 152.

¹⁰ Tipuri psihologice, ed. cit., p. 448.

¹¹ În legătură cu dezvoltarea Eului au fost emise recent în cadrul cercului de discipoli ai lui Jung (Fordham la Londra, Neumann în Israel) diferite ipoteze, care totuși nu sunt încă satisfăcătoare. Drept una dintre cele mai bune și mai fundamentate experimental-științifice, chiar dacă nu ține în mod special seamă de punctele de vedere ale psihologiei abisale, poate fi considerată cea a lui J. Piaget, pe care a expus-o în numeroase scrieri. În orice caz, concepția freudiană tot rămâne de bază — și pentru Jung.

În vorbirea obișnuită, „conștiința” este adesea confundată cu „gândirea”, deși este inadmisibil; căci există o conștiință a simțirii, a voinței, a angoasei, ca și în genere a tuturor celorlalte fenomene ale vieții. La fel de puțin se poate pune semnul egal între conceptul „viață” și conceptul „conștiință”, folosindu-se ca fiind sinonime — ceea ce se petrece din păcate adesea —, deoarece, de pildă, într-un om care doarme sau a leșinat mai există, e-adevărat, viață, însă nu și conștiință. Există diferite grade de conștiință. A „percepe” ceva este un act de conștiință, care totuși nu „prelucrează” ceea ce a perceput, adică rămâne oarecum „pasiv” în comparație cu actul unui proces conștient, care ia poziție, înțelege, prelucrează.

¹² Ibid., p. 445.

A = acea parte a inconștientului colectiv care nu poate fi niciodată ridicată în conștiință

B = domeniul inconștientului colectiv

C = domeniul inconștientului personal

Întreaga noastră experiență a lumii exterioare și interioare trebuie să treacă prin Eul nostru, chiar și numai pentru a putea fi percepută. Căci „relațiile cu Eul, în măsura în care nu sunt percepute de acesta, sunt *inconștiente*”¹³. Următorul cerc arată cum sfera conștiinței este înconjurată de conținuturi ce se află în domeniul inconștientului. Aici este vorba despre unele conținuturi care au fost date deoparte — întrucât conștiința noastră poate să cuprindă concomitent numai foarte puține conținuturi —, care pot fi însă oricând din nou ridicate la nivelul

¹³ Ibid., p. 445.

24 conștiinței, apoi despre unele dintre acelea pe care le-am refutat, pentru că sunt, din diferite motive, dezagreabile, deci „tot ceea ce a fost uitat sau refutat, precum și percepții, gânduri și sentimente subliminale”¹⁴. Jung numește acest domeniu „inconștientul personal”¹⁵, pentru a-l separa de cel al „inconștientului colectiv”, așa cum rezultă din *Diagrama III*.¹⁶ Căci această parte colectivă a inconștientului nu mai cuprinde conținuturi care sunt specifice pentru Eul nostru individual sau care provin din achiziții personale, ci „din posibilitatea transmisă ereditar a funcționării psihice în genere, anume din structura cerebrală moștenită”¹⁷¹⁸. Acest

¹⁴ Ibid., p. 472.

¹⁵ Conținuturile care pot fi oricând ridicate în conștiință le-a numit Freud „preconștiente”; iar „inconștiente”, doar pe acelea care sunt refutate, adică nu pot fi făcute conștiente fără o tehnică specială. Jung cuprinde ambele tipuri de conținut în sfera „inconștientului personal”.

¹⁶ În diagrame, în centru se află Eul, respectiv inconștientul colectiv, în funcție de punctul de pornire pentru contemplare. Dacă vorbim despre „domeniile” sau „straturile” inconștientului ori chiar ne străduim să le ilustrăm imagistic, atunci transferăm întru câtva o viziune ce ține de istoria evoluției asupra unei viziuni spațiale și încercăm să înlesnim printr-o „topologie” orientarea în extrem de încălcit sistem psihic global, fără a vrea să dăm astfel mai mult decât o metodă de lucru.

¹⁷ Expresia „structură cerebrală”, folosită aici de Jung, când ne-am putea aștepta eventual la „structură psihică”, trebuie înțeleasă corect. Ea indică legătura biologică. Întrucât psihicul, așa cum se prezintă el, adică așa cum este trăit de noi experiența lui, este inseparabil legat de ființa noastră organică. Asta nu înseamnă însă nicidecum o „dependență” biologică. „Psihicul merită să fie gândit ca un fenomen în sine; căci, deși legat de funcția creierului, nu există niciun motiv să-l considerăm un simplu epifenomen, tot atât de puțin pe cât nici viața nu poate fi considerată un epifenomen al chimiei carbonului” (*Despre energetica sufletului*, apărută (sau: care va apărea) în ed. Jung cit., 2012(?), în vol. 8, (dacă încă nu a apărut, rog lăsați: aflat în curs de apariție,) **Dinamica inconștientului**, trad. Viorica Nișcov, p. 19.) Apoi, Jung mai spune: „Putem desigur constata, cu suficientă siguranță, că un proces individual a ajuns la sfârșit în raport cu noi înșine” în moarte. „Dar dacă astfel este întrerupt și continuitatea procesului psihic rămâne îndoielnic, căci zăvorărea psihicului în creier este susținută azi mult mai puțin ferm decât acum cincizeci de ani.” (*Suflet și moarte*, *ibid.*, p. 477.) — Din contră, se constată că psihicul nu este prins în spațio-temporal. Orice inconștient se manifestă de parcă s-ar afla dincolo de spațiu și timp.

¹⁸ Tipuri psihologice, ed. cit., p. 472.

bun ereditar este general uman, ba poate chiar general animal și formează baza întregului psihic individual.

„Inconștientul este mai vechi decât conștiința. Este «datul inițial», din care conștiința tot iese mereu din nou la iveală.”¹⁹ Astfel, conștiința se clădește abia „secundar pe activitatea psihică propriu-zisă, care este o funcționare a inconștientului”²⁰. Opinia că atitudinea principală a omului e conștiința este o concluzie eronată, căci „noi petrecem o mare parte a vieții noastre în inconștient: dormim sau picotim”... „Este incontestabil că în toate situațiile importante ale vieții conștiința depinde de inconștient.”²¹ Copiii își încep viața într-o stare inconștientă și evoluează treptat în starea conștientă.

În timp ce așa-numitul inconștient personal cuprinde conținuturi care provin din istoria vieții individului, adică ceea ce a fost refutat, împins deoparte, uitat, perceput subliminal etc., inconștientul colectiv este compus din conținuturi ce reprezintă precipitatul modalităților tipice de reacție ale omenirii de la începuturile ei primordiale încoace — fără a ține seamă de diferențieri istorice, etnice sau de alt tip —, în situații de natură general umană, cum ar fi anxietate, pericol, lupta împotriva supremației, relația dintre sexe, a copiilor cu părinții lor, figuri paterne și materne, atitudini față de ură și iubire, față de naștere și moarte, forța principiului luminos și a celui întunecat etc.

O capacitate decisivă a inconștientului este să se comporte compensator și să opună conștiinței, care exprimă în mod normal, de fiecare dată, reacția individuală și adaptată *exteriorului*

¹⁹ Kindertraumseminar, 1938–1939 (publ. în ediție restrânsă).

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.